

- панель управління.
- 5. САД-системи це:
 - система автоматизації інженерної праці;
 - система автоматизованого проектування;
 - автоматизована система технологічної підготовки виробництва;
 - система архітектурних даних.
- 6. Вираз AutoLISP має вигляд:
 - функція (аргумент1 аргумент2) = результат;
 - (функція (аргумент1 аргумент2 ... аргументN));
 - (функція аргумент1 аргумент2 ... аргументN);
 - (функція = аргумент1 аргумент2 ... аргументN).

Отримані результати показали, що серед майбутніх фахівців 76,8% опитуваних визнали якість сформованості професійних компетентностей недостатньою. Подальше тестування студентів підтвердило низький рівень сформованості знань, умінь і навичок з фундаментальної і фахової підготовки, зокрема відмінні та добрі оцінки продемонстрували лише 23,1% опитаних, а основний результат склали задовільні (31,2%) та незадовільні (45,7%) оцінки.

Висновки та результати подальших досліджень. У процесі констатувального експерименту виявлено, що більшість студентів знаходяться на низькому рівні сформованості професійної компетентності. Це негативно впливає на готовність майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності.

Одержані результати переконують у потребі вдосконалення роботи вищих навчальних закладів з формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дубасенюк О.А. Професійне становлення педагога. – Житомир: ЖДПІ, 2003. – 106 с.
2. Бочкарев Л.Л. Психологические аспекты формирования готовности музыкантов-исполнителей к публичному выступлению: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 13.00.07 / НИИ общей и педагогической психологии АПН СССР. – М., 1975. – 23 с.
3. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности. – Мн.: Изд-во Белорусского ун-та, 1976. – 176 с.
4. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психология высшей школы. – Мн.: Университетское, 1993. – 368 с.
5. Шеляховская Н.К. Формирование временного состояния готовности к труду у учащихся профтехучилищ // Вопросы педагогической психологии. – М.: Московский обл. пед. ин-т им. Н.К.Крупской, 1972. – С. 144-169.
6. Слостенин В.А. Социальный работник: готовность к профессиональной деятельности / Научные труды МГПУ. – М.: Прометей, 1995. – С. 3-10.
7. Андреев В.И. Педагогика: учебный курс для творческого саморазвития. – 2-е изд. – Казань: Центр инновационных технологий, 2000. – С. 124.

УДК 377.1: 355 (477)

О.В. Діденко

ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОСТІ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

У статті обґрунтовані педагогічні умови формування творчості як професійної якості у майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України. Автор вважає, що їх впровадження у навчально-виховний процес зможе суттєво покращити професійну підготовку курсантів ВВНЗ.

The article deals with the problems of foundation of pedagogical conditions of formation of creativity as professional quality of future officers of the Border Guard Service of Ukraine. The author considers the implementation of these conditions into the process of education and upbringing will improve the professional training of cadets in higher military educational establishments.

Творчість при виконанні своїх обов'язків – це якість, без якої не можлива ефективна діяльність офіцера. Творче ставлення до виконання наказу мобілізує знання і досвід офіцера, примушує його з усіх можливих варіантів виконання завдань вибрати найбільш оптимальний. Окрім прийняття офіцером рішення щодо виконання завдань, пов'язаних з охороною державного кордону, до актів творчості можна віднести розв'язання складних проблем повсякденної, службової та педагогічної діяльності; забезпечення боєготовності, формування морально-психологічного клімату в підрозділі, вплив на поведінку окремих прикордонників, що вимагає не меншого мистецтва, ніж управління прикордонною заставою.

З огляду на це формування творчості у курсантів слід розглядати як кардинальну проблему не лише навчання, а й усього процесу професійної підготовки майбутніх офіцерів ДПСУ.

Проблема формування та розвитку творчості постійно привертала увагу науковців-дослідників. У статті використано ідеї Б. Г. Ананьєва, М. М. Бахтіна, М. А. Бердяєва, М. О. Бернштейна, В. С. Виготського, Г. С. Костюка, О. М. Леонтьєва, І. Ф. Надольного, Б. В. Новікова, К. К. Платонова, В. Г. Риндак, С. О. Сисоєвої, М. І. Сметанського та ін., в яких розглядалися філософські, соціологічні та педагогічні аспекти теорії творчості, її сутності та умов формування.

Водночас огляд наукових джерел з питань розвитку творчості дозволив зробити висновок, що комплексного дослідження її як професійної якості майбутніх офіцерів-прикордонників на сьогодні не здійснено.

У межах дослідження зазначеної проблеми ми зробили припущення, що ефективність підготовки офіцерських кадрів для ДПСУ значно підвищиться при впровадженні у навчально-виховний процес ВВНЗ комплексу педагогічних умов. Метою статті є обґрунтування педагогічних умов формуванні творчості у майбутніх офіцерів-прикордонників.

Логіка визначення та обґрунтування педагогічних умов формування творчості у майбутніх офіцерів-прикордонників передбачає з'ясування сутності поняття “педагогічна умова”. У роботах багатьох учених умови визначено як сукупність соціально-педагогічних і дидактичних факторів, які впливають на навчальний процес, дозволяють керувати ним, вести цей процес раціонально, відповідно до предметного змісту із застосуванням ефективних форм, методів та прийомів [1; 2; 3]. Зокрема, розглядаючи закономірності педагогічного процесу, Ю. К. Бабанський стверджував, що його ефективність залежить від умов, в яких він відбувається [4: 78]. Педагогічні умови – це необхідні й достатні обставини, від яких залежить ефективність навчально-виховного процесу [5].

Таким чином, наведений короткий аналіз та власні міркування дозволили нам визначити педагогічні умови як сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, які позитивно впливають на ефективність та результативність навчального-виховного процесу.

Здійснений та оприлюднений раніше аналіз психологічних та педагогічних умов, що сприяють формуванню творчої особистості та творчих якостей людини, врахування специфіки професійної діяльності офіцерів ДПСУ та вимог, які висуваються до офіцерів-прикордонників, дозволяють висунути припущення, що для формування творчості як професійної якості майбутніх офіцерів-прикордонників у вищому військовому навчальному закладі (ВВНЗ) потрібно створити та забезпечити наступні педагогічні умови: формування у курсантів чітких уявлень про сутність творчості та креативності; формування у них творчої мотивації до професійної діяльності офіцерів ДПСУ; сприятливе соціально-психологічне

середовище для розвитку творчості; використання творчих завдань при викладанні спеціальних дисциплін; оптимальне використання евристичних методів та методів проблемного навчання як засобу активізації навчально-пізнавальної діяльності курсантів; суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладачів і курсантів як основа забезпечення зразків творчої поведінки; стимулювання самостійної науково-дослідної роботи та творчої активності курсантів; використання тренінгових методик у формуванні творчості.

Коротко обґрунтуємо їх сутність.

Аналіз сучасного стану сформованості творчості у майбутніх офіцерів-прикордонників свідчить про складність розуміння понять “творчість” та “креативність”. Як відомо, будь-яка діяльність вимагає від людини володіння комплексом певних понять та знань. Вони розкривають предмет практичної діяльності в цілісності та єдності усіх його сторін (елементів, зв'язків, процесів, якостей, закономірностей), є першоосновою практичних дій, умінь та навичок. Щоб курсанти засвоїли те або інше поняття, недостатньо дати його визначення. Необхідно, щоб курсанти засвоїли його зміст, обсяг, зв'язки і відношення з іншими поняттями, а також навчилися застосовувати на практиці [6: 113].

Ми вважаємо, що курсанти повинні чітко знати структуру, компоненти, показники та рівні сформованості творчості як складного особистісного утворення, що є важливою характеристикою рівня професіоналізму офіцера-прикордонника.

Необхідно також вказати на суперечність між необхідністю для курсанта володіти конкретно інформацією про сутність творчості, рівні та особливості її формування, з одного боку, і відсутністю такої інформації, відповідних методик, спецкурсів, які були б логічною складовою навчально-виховного процесу ВВНЗ, з іншого.

Методологічно важливою для нашого дослідження стала ідея В. М. Дружиніна про те, що умови середовища створюють лише можливості для виявлення творчості, первинною завжди є мотивація творчості. На думку дослідника, “базовою умовою формування творчості та її проявів у повсякденному житті є формування у індивіда творчої мотивації” [7: 58]. Саме тому формування творчої мотивації до професійної діяльності офіцерів ДПСУ ми розглядаємо як одну з найважливіших умов формування творчості. Внутрішні установки, мотиви, потреби особистості є визначальними у становленні творчості курсантів.

Творча мотивація – це система стійких мотивів, що відображає особистісну трансформацію взаємодії соціальних та індивідуальних чинників у стійку творчу спрямованість. Це поняття характеризує стан свідомості, який зумовлює пріоритет творчої діяльності в системі життєвих виборів і поведінкових стратегій, стимулює та підтримує творчий процес на всіх його стадіях [8: 50].

Для стимулювання творчої мотивації курсантів необхідно, щоб науково-педагогічний склад ВВНЗ володів системою дидактичних методів і засобів, які мають забезпечити привабливий характер професійної діяльності офіцерів-прикордонників. Перш за все це формування позитивного ставлення до професії, потреби у професійному самовдосконаленні, психологічної готовності виконувати оперативно-службові завдання на кордоні. Оперативно-службова діяльність курсантів під час військового стажування є більш успішною за умови розвиненого пізнавального інтересу до майбутньої професії. У цьому аспекті великі перспективи має науково-дослідна робота курсантів, яка дозволяє розвивати пізнавальний інтерес курсантів. Ми вважаємо, що більш активно потрібно залучати курсантів до систематичної науково-пізнавальної та самостійної навчальної діяльності. І, зрозуміло, слід забезпечити особистісно зорієнтований підхід до кожного курсанта (готовність помітити і підтримати навіть найменші виявлення індивідуальної творчості).

Важливе значення для розвитку творчості має також сприятливе соціально-психологічне середовище, яке передбачає створення творчої атмосфери на заняттях, стимулювання та управління процесом розвитку творчого потенціалу курсантів, стимуляцію їх високої самооцінки. У колективах, де люди зайняті творчою діяльністю, психологічний клімат є важливим фактором продуктивної праці. Творчість можлива лише в спокійній доброзичливій обстановці, там, де переважають позитивні емоції. Для творчості, зазначають

Н. В. Рождественська і А. В. Толшин, потрібна і внутрішня свобода – звільнення від головних ворогів творчості, таких як самообмеження, страхи та стереотипи поведінки. Вчені доводять, що уява творчої людини працює активно лише при позитивному емоційному ставленні до роботи, тому успіху вона може досягти лише в атмосфері товариської зацікавленості до навчання. Навчити творчості не можна, але можна створити на занятті творчу атмосферу, залучити курсанта до спільного пошуку рішення, збагатити заняття позитивними емоціями [9: 67].

На думку В. Г. Риндак, творча атмосфера вимагає насамперед свободи думки та самопрояву, спрямованості на сприйняття нового та незвичного, заохочення незалежності та самостійності суджень, виховання цілісності, здатності мислити нестандартно; педагогічного такту; оптимістичного настрою у творчій навчально-пізнавальній діяльності; творчого спілкування. Для створення творчого клімату необхідно заохочувати незалежність та самостійність суб'єктів навчання, що сприятиме їх “польоту думки” [10].

Важливу роль у формуванні творчості курсантів відіграють творчі завдання. Вони є важливими засобами навчання у ВВНЗ, допомагають курсантам оволодіти уміннями і навичками пізнавального та практичного характеру, розвивати творче мислення, самостійність, а також оволодівати методами дослідження явищ. Virішення завдань є одним із засобів оволодіння системою наукових знань з предмета та засобом засвоєння нових понять. Їх можна також використовувати як засіб діагностики загального розумового розвитку і спеціальних здібностей курсантів, як засіб контролю їх знань, умінь і навичок.

Творче завдання можна визначити як таке, способу вирішення якого суб'єкт не знає [11: 46]. Специфіка навчального завдання полягає в тому, щоб передбачені педагогом способи їх вирішення сприяли психічному розвитку самих суб'єктів навчання. Цим навчальні завдання відрізняються від інших завдань: мета і результат навчальних завдань полягає не у зміні самого суб'єкта діяльності, а її предмета. Вони також відрізняються від проблемної ситуації тим, що суб'єкт її усвідомлює та описує словесно або в іншій знаковій формі.

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладачів і курсантів – предметний процес сумісного пошуку істини. Коли викладач і курсант співпрацюють, то навчання набуває форми діалогу, і світогляд викладача взаємодіє зі світоглядом курсанта. Тоді процес навчання відбувається на особистісно-значущому рівні, перетворюючись на міжособистісний процес. Учені вважають, що “суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладача і студента перетворює навчальну співтворчість у чинник розвитку людських гуманних відносин. У них студент стає співавтором педагогічного процесу, що його творить викладач” [10: 120].

Педагогіка творчості є передусім педагогікою стосунків, – зазначають Н. В. Рождественська та А. В. Толшин. Діалог особистості з особистістю може відбутися тільки в сприятливому психологічному кліматі – атмосфері довіри, спільного пошуку істини, сприйнятливості до нових проблем та нових способів їх вирішення [9: 67].

Аналіз наукових праць М. М. Гнатко [12], В. М. Дружиніна [7], С. О. Сисоєвої [13], В. А. Фрицюк [14], Н. В. Хазратової [15] та інших дозволив зробити висновок, що для розвитку індивіда як творчої особистості недостатньо забрати перешкоди і зняти контроль свідомості. Для цього потрібно, щоб структура свідомості стала іншою: необхідний позитивний зразок творчої поведінки, той креативний зразок, який можна наслідувати [15: 58].

Креативний зразок – це поведінковий акт, в якому реалізується креативна ініціатива, яка може мати різну цінність. Наприклад, нестандартне використання предмета, дотепний жарт, глобальне наукове відкриття. Креативні зразки не нав'язуються, а лише демонструються. Курсантам потрібно давати різноманітні можливості для наслідування, але жодні зовнішні фактори не повинні впливати на їхній вибір.

Зразки творчої поведінки повинні відповідати певним вимогам. Вони мають бути: актуальними (поведінковий акт, який містить креативну ініціативу, є цікавим і значущим);

доступними для розуміння (в поведінковому акті є все для його розуміння); рівними щодо об'єкта і суб'єкта наслідування.

Зразок творчої поведінки сприймається краще, якщо її демонструє значуща для курсанта особистість. У цьому випадку велика роль належить особистості викладача ВВНЗ. Він є наочним зразком, орієнтиром у професійному розвитку майбутнього офіцера. В процесі професійної підготовки курсанти засвоюють творчі якості викладача, вони стають складовими їх досвіду. Немає необхідності доводити, що тільки повноцінна професійна поведінка викладача може захопити курсантів. Для цього викладач повинен постійно дбати про підвищення рівня своєї педагогічної майстерності.

Важливим напрямом формування творчості курсантів-прикордонників у ВВНЗ є самостійна науково-дослідна робота. Участь у науковій роботі дозволяє курсанту переконатися в правильності вибору навчання з обраної спеціальності, перейти від репродуктивного мислення до усвідомленого накопичення знань у процесі навчання, творчо осмислювати знання в процесі навчання, оволодіти уміннями та навичками вирішення нестандартних завдань.

Останнім часом у дослідженнях, які стосуються формування творчості та творчих здібностей, використовується ідея тренінгового впливу. На нашу думку, під час занять, присвячених формуванню творчості, необхідно передусім створити вільну ігрову атмосферу, спрямовану на забезпечення комфортності спілкування, впевненості курсантів у своїх силах, творчих потенціях і відповідному потенціалі інших членів групи. На цій базі вже можна продовжувати роботу щодо тренінгу спеціальних творчих моментів (скажімо, бачення завдання й самостійна постановка, формування задуму тощо) в ігрових та інших умовах.

Ми пропонуємо тренінги творчості проводити під час навчального процесу на практичних заняттях з дисциплін, де є можливість їх застосувати з метою придбання і осмислення курсантами практичного досвіду оперативно-службової діяльності. За основу пропонованого нами тренінгу творчості покладено декілька принципів: моделювання ситуацій новизни і невизначеності; ігровий характер взаємодії; позитивний зворотний зв'язок, відмова від критики змісту роботи; баланс між інтуїцією та критичним мисленням, тобто баланс між право- та лівопівкульною активністю головного мозку; ретроспективне вибудовування паралелей між змістом занять і життєвим досвідом учасників; широке використання засобів візуальної і пластичної експресії.

Ведучим тренінгу творчості може бути не тільки психолог, але й педагог. У будь-якому випадку він повинен вміти поєднувати функції: адміністратора (зібрати, підготувати, врахувати в роботі всі організаційні питання), лектора (цікаво розповісти), методиста (підготувати програму, завдання, методичні матеріали), експерта (розбиратися в галузі, якій присвячений тренінг), парламентаря (добиватися дотримання правил і процедур, уміти "просувати" свої ідеї), педагога (уміти навчити) та лідера (вести за собою і відповідати за результат).

У тренінгу важливо реалізовувати підхід, який можна умовно назвати "від гри до життя". Спочатку уміння, необхідні для творчого вирішення життєвих і професійних проблем, курсанти відпрацьовують на суто ігровому матеріалі, а потім, при обговоренні і в подальших вправах, ті ж самі уміння вони актуалізують на матеріалі, пов'язаному з реальними життєвими проблемами.

Таким чином, формування творчості як професійної якості майбутніх офіцерів-прикордонників у ВВНЗ буде результативним у разі впровадження у навчально-виховний процес низки педагогічних умов.

Перспективами подальших розвідок з проблеми дослідження може стати розробка та обґрунтування педагогічної технології формування творчості у курсантів ВВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Давидюк Н.М. Психологічні умови активізації творчої навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення психологічних дисциплін: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец.: 19.00.07 "Педагогічна та вікова психологія" / Н.М. Давидюк. – К., 2003. – 20 с.

2. Костенко М.А. Педагогічні умови професійно-творчого саморозвитку майбутнього вчителя: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / М.А. Костенко. – Х., 2004. – 20 с.
3. Парубок О.М. Дидактичні умови застосування ділових ігор у професійній підготовці фахівців пожежної безпеки: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О.М. Парубок. – Хмельницький, 2003. – 20 с.
4. Бабанский Ю.К. Избранные педагогические труды / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1989. – 560 с.
5. Сметанський М.І. Умови підвищення ролі учнівського самоврядування // Радянська школа. – 1985. – №6. – С.49–55.
6. Педагогіка: навч. посіб. / В.М. Галузяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов. – 3-є вид., випр. і доп. – Вінниця: Держ. картогр. ф-ка, 2006. – 400 с.
7. Дружинин В.Н. Психологическая диагностика способностей: теоретические основы: В 2 ч. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1990. – Ч. 1. – 137 с. – Ч. 2. – С. 139–292.
8. Торшина К.А. Современные исследования проблемы креативности в зарубежной психологии // Вопр. психологии. – 1998. – №4. – С. 123–132.
9. Рождественская Н.В. Креативность: пути развития и тренинги / Н.В. Рождественская, А.В. Толшин. – С-Пб.: Речь, 2006. – 320 с.
10. Образование. Наука. Творчество. Теория и опыт взаимодействия: моногр. / Под общ. ред. В.Г. Рындак. – Екатеринбург: РАО, Урал. отд-ние. – 2002. – 394 с.
11. Якунин В.А. Современные методы обучения в высшей школе. – Л.: ЛГУ, 1991. – 114 с.
12. Гнатко Н.М. Преобразование потенциальной креативности в актуальную в ходе овладения шахматной игрой: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 /РАН Ин-т психологии. – М., 1993. – 255 с.
13. Сисоева С.О. Основи педагогічної творчості: підруч. / С.О. Сисоева. – К.: Міленіум, 2006. – 346 с.
14. Фрицюк В.А. Формування креативності майбутніх учителів музики: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец.: 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / В.А. Фрицюк. – Вінниця, 2004. – 20 с.
15. Хазратова Н.В. Формирование креативности под влиянием социальной среды: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / РАН, Ин-т психологии. – М., 1993. – 160 с.

УДК 371.134

Т.В. Дорошенко

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА**

Стаття присвячена актуальній проблемі підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування емоційної культури молодших школярів засобами театрального мистецтва. Теоретично обґрунтовуються доцільність і важливість розробки і втілення у зміст навчальних предметів методів театрального мистецтва.

The article is devoted to the topical problem of preparing the future teachers of primary school in relation to forming of emotional culture of junior pupils by facilities of theatrical art. Expedience and significance of treatment and embodiment the methods of theatrical art in educational subjects are grounded theoretical.

Емоційні процеси займають важливе місце у формуванні особистості дитини, а емоційна культура є складовою частиною духовної культури. Емоції допомагають розкрити внутрішній світ людини, впливають на її вчинки, відіграють роль регуляторів людського спілкування.